

Laudato Si': de Kamer laat zich niet bekeren Milieuvisie Paus Franciscus te radicaal voor Kamerleden

In 2015 zat ik vermoeid op de universiteit. Ik had drie ontwerpen voor onderzoek voor me liggen. Ze konden me alle drie onvoldoende motiveren. Ter afleiding keek ik op mijn telefoon en las grinnikend hoe Paus Franciscus na zijn bezoek aan Cuba doorreisde naar de Verenigde Staten, waar hij de Republikeinen in de Senaat de les las over klimaatverandering. Ook de encycliek Laudato Si' werd genoemd, die hij kort daarvoor had geschreven.

Rick de Vries

Ik dacht terug aan mijn katholieke basisschool in Eindhoven en aan onze eigenzinnige Pastor Van Can. Het begon me te dagen, dat het geloof dat ik naar de achtergrond had verbannen, juist de bron van passie

en de Sociale Leer van de Kerk. Het onderzoek is gebaseerd op de notie van een 'discursieve werkelijkheid': er zijn meerdere wereldbeelden waaruit onmogelijk één objectieve waarheid gedestilleerd kan worden. Deze wereldbeelden worden doorgegeven door talige uitdrukkingen. Het geheel van argumenten, stijlfiguren en associaties rondom zo'n wereldbeeld wordt een discours genoemd. Ook rond milieu en politiek zijn discoursstudies gedaan en is schematisch in beeld gebracht hoe milieuviesies botsen.

Het leek dan ook logisch om, na intensief bestuderen van Laudato Si', ook Paus Franciscus een positie te geven binnen deze ordening van discourses. Dat bleek niet makkelijk. Jorge Bergoglio blijkt niet voor één gat te vangen en dat geldt tevens voor de opvattingen in zijn encycliek.

reductionisme in de wetenschap afbreuk deed aan de heiligheid van de mensheid en de schepping. Hij waarschuwde dat dit rationalisme weldra afbreuk zou gaan doen aan ethische overwegingen, wanneer er in de toekomst naar technische oplossingen of verbeteringen voor producten zou worden gezocht.

Kritische visie
In 1988 beschreef Etienne Vermeersch, met onder meer verwijzingen naar de dreigende nucleaire technologie, een drijvende kracht achter de door Whitehead zo gevreesde ontwikkeling schuil is gegaan: het WTK-bestel. Dat staat voor Wetenschap, Technologie en Kapitalisme. Wanneer men kapitalisme vervangt door het begrip economie komt men tot het 'economisch-technocratisch paradigma' wat Paus Franciscus in Laudato Si' beschrijft. Zo blijkt het gedachtegoed van Paus Franciscus al eerder door denkers te zijn geagendeerd. Belangrijk is echter dat deze kritische visie - die uitgaat van een manipulatie van mens en dier door een dwangmatige economische rationaliteit en ongelijke machtsverhoudingen - nooit gemeengoed is geworden in de moderne wereld. Het kreeg slechts steun van hen die zich in de problematiek interesseerden en zich 'intellectueel' durfden te bekeren. Na vele literaire omwegen heb ik de stap naar de Tweede Kamer gewaagd. CDA, ChristenUnie, Denk, D66, GroenLinks, PvdA, SGP, SP en Norbert Klein deden mee aan het onderzoek. De SGP wilde alleen schriftelijk reageren en het CDA deed mee door de bereidwilligheid van een wethouder.

Ik ging met een uitgebreide vragenlijst naar de politici omdat ik voortijdig de nodige informatie had verstrekt. Deze informatie had hen echter vaak niet bereikt. Daarmee kwam ik als onderzoeker in de kwetsbare positie de antwoorden mogelijk te beïnvloeden, doordat ik

zelf voorlichting moest geven over de inhoud van de encycliek. Toen vervolgens de antwoorden waren geregistreerd, bleek het verkregen beeld te versnipperd om algemene uitspraken te doen. Daarom ben ik de antwoorden schematisch gaan scannen en 'bevragen'. De resultaten waren soms verrassend. Zo bleken juist SP en ChristenUnie het meest bereid de principes van Laudato Si' te vertalen in beleid en bleken D66, GroenLinks en PvdA zeer terughoudend in het omarmen van het door paus Franciscus geschetste wereldbeeld.

'Oude GroenLinks-folder'

Graag neem ik ter illustratie drie commentaren door. Het betreft Rik Grashoff (GroenLinks), Eric Smaling (SP) en René Peters (CDA). Rik Grashoff gaf duidelijk aan dat hij de moeite die Paus Franciscus had gedaan om zich te mengen in het milieudebat waardeerde, maar dat de Katholieke Kerk hier

rijklijk laat mee was. Toen hij inging op de stellingen van Paus Franciscus en de volgens hem beperkte verenigbaarheid van economische en milieuvriendelijke doelstellingen, reageerde Grashoff grappend dat het was alsof hij een 'oude GroenLinks-folder' las. Een groene economie had volgens hem juist de toekomst, waarin de tegenstellingen helemaal niet zo scherp zijn. Wel stelde hij voorop dat GroenLinks milieu prioriteit geeft boven de economie. 'Behoud van milieukwaliteit is een voorwaarde voor economische groei en niet andersom.' Volgens Grashoff is het dus niet nodig om stappen terug te zetten in comfort en om 'soberder' te gaan leven. Niet minder maar juist anders consumeren.

Eric Smaling, destijds Tweede Kamerlid voor de SP, dacht daar duidelijk anders over. Hij is beïnvloed door onder meer het rapport 'Grenzen aan de groei' van de Club van Rome en blijft erbij dat de huidige economie fundamenteel strijdig is met belangen van het milieu. Meer nog legde hij de nadruk op de globale onrechtvaardigheid en ontwikkelingsproblematiek door het huidige kapitalistische handelsmodel. Laudato Si' is volgens hem meer een 'rode' dan een 'groene' encycliek, die het onrecht voor de armen en de ongelijke behandeling van mensen en natuurlijke

hulpbronnen aankaart. Hij filosofeerde erover of de 'ecologische bekering' van Paus Franciscus zou passen in het SP-gedachtegoed. Hij concludeerde dat de SP best een beleid voor 'inleveren in comfort, milieudruk en ook koopkracht' zou kunnen bezigen, maar zonder dat de conciërge of tuinman getroffen worden. Zijn dagdroom werd echter bij bestudering van het interviewverslag door de partij alweer verstoord... Het zou een persoonlijk standpunt zijn en niet passen binnen de opvattingen van de SP.

CDA-wethouder Peters te Oss, nu Tweede Kamerlid, gaf aan dat 'stiekem iedereen wel weet dat Paus Franciscus gelijk heeft', maar dat je er als politicus niet naar kunt handelen. Het is politieke zelfmoord om in een groeiende economie Nederlandse burgers koopkracht in te laten leveren ten bate van het milieu of armen buiten de landsgrenzen. 'Dan heb je als politieke partij geen bestaansrecht meer.' Zo is het volgens hem ook met het Klimaatakkoord van Parijs dat iedereen onderschrijft, terwijl de haalbaarheid volgens hem erg klein is.

Radicaal

Uit het onderzoek blijkt dat alle bevroegde politici (behalve PVV-er Dion Graus) positief onder de indruk waren van het betoog van Paus Franciscus in Laudato Si'. Men verschilde wel van mening over de vraag of de encycliek thuishoort in de politiek en of hij navolging verdient. Ze waren het er echter allemaal over eens dat Laudato Si' te idealistisch en radicaal van aard is om het als uitgangspunt te gebruiken voor toekomstig beleid. Daarmee heeft de Kamer zich dus wel laten informeren, maar zeker niet laten bekeren. ●

De publicatie 'Laudato Si': Laat de Kamer zich bekeren?' is te verkrijgen via de Katholieke Vereniging voor Oecumene St. Athanasius en St. Willibrord (www.oecumene.nl) voor €15,- excl. verzendkosten.

Paus Franciscus (Wikimedia Commons).

René Peters (CDA): 'Stiekem weet iedereen wel dat Paus Franciscus gelijk heeft'

en vurig verzet tegen de status-quo was geweest, die er voor zorgde dat ik toen al de passie had het milieu te beschermen.

Integrale ecologie

Begin 2016 begon ik aan een master-scriptie over Laudato Si' dat uiteindelijk zou leiden tot een handzaam boekje, uitgegeven door de Katholieke Vereniging voor Oecumene en de KNR. De titel moest pakkend zijn: 'Laudato Si': Laat de Kamer zich bekeren?'. Dat bleek ook misleidend, want het antwoord op die vraag is in het seculiere Nederland van vandaag nogal wies: 'Nee!'. Mijn onderzoek richtte zich vooral op de betekenis van de tekst in de encycliek en de dwarsverbanden met de wetenschap

Uiteindelijk gaf de historicus Donald Worster indirect antwoord op de vraag waar in de theoretische boekencast Laudato Si' het meest thuishoort. Paus Franciscus bleek in zijn morele betoog over zuster aarde en de armen van de wereld te verwijzen naar een soort ecologie, die niet meer representatief is voor het huidige begrip ecologie. Deze 'integrale ecologie' kende zijn hoogtepunt in de jaren twintig van de vorige eeuw, in het gedachtegoed van de Amerikaanse Filosoof Alfred North Whitehead, die een vooruitstrevend betoog over intrinsieke waarde van de schepping schreef in een tijd dat mondiale milieuproblemen zoals klimaatverandering nog onbesproken of onbekend waren. Whitehead betoogde dat het

